

A FIRA! UN RECORREGUT A TRAVÉS DE LA HISTÒRIA DE LA FIRA DE MÓRA LA NOVA

IRENE DURAN VIVES

Exalumna de l'IES Julio Antonio de Móra d'Ebre

Estudiant de Nutrició Humana i Dietètica a la Universitat Rovira i Virgili

[Data de lliurament i acceptació: maig de 2020]

PARAULES CLAU:

fira, agrícola, ramadera,
industrial, Móra la Nova,
els Masos, Ribera d'Ebre

PALABRAS CLAVE:

feria, agrícola, ganadera,
industrial, Móra la Nova,
Els Masos, Ribera d'Ebre

KEYWORDS:

fair, agriculture, livestock
farming, industry, Móra
la Nova, Els Masos, Ribera
d'Ebre

RESUM

En aquest treball s'analitzen els orígens, l'evolució i la transformació de la Fira Agrícola, Ramadera i Industrial de Móra la Nova, així com les característiques que la fan un esdeveniment singular a la Ribera d'Ebre, el Priorat i la Terra Alta, i l'impacte social i històric que ha tingut en el municipi fins al punt de convertir-se en un símbol d'identitat local. Per tal de poder fer l'estudi, s'han utilitzat diverses fonts documentals, gràfiques i orals. Gràcies a tots aquests recursos, s'ha pogut evidenciar la importància de la fira en el desenvolupament de Móra la Nova i la seva evolució fins a esdevenir un dels certàmens més importants i amb més història de la província de Tarragona.

RESUMEN

En este trabajo se analizan los orígenes, la evolución y la transformación de la Feria Agrícola, Ganadera e Industrial de Móra la Nova, así como las características que hacen de ella un acontecimiento singular en la Ribera d'Ebre, el Priorat y la Terra Alta, y el impacto social e histórico que ha tenido en el municipio, hasta el punto de convertirla en un símbolo de identidad local. Para poder elaborar el estudio se han utilizado

diversas fuentes documentales, gráficas y orales. Gracias a todos estos recursos, se ha podido evidenciar la importancia de la feria en el desarrollo de Móra la Nova y su evolución hasta convertirse en uno de los certámenes más importantes y con más historia de la provincia de Tarragona.

ABSTRACT

This study analyses the origins, development and transformation of the Agricultural, Livestock and Industrial Fair at Móra la Nova, as well as the features that make it a unique event in Ribera d'Ebre, Priorat and Terra Alta, together with the social and historical impact it has had on the municipality to the point of becoming a symbol of local identity. Various documentary, graphic and oral sources have been used to carry out the study. Thanks to all these resources, it has been possible to find evidence of the importance of the fair in the development of Móra la Nova and its evolution into one of the most important and historic regularly held events in the province of Tarragona.

INTRODUCCIÓ

La Fira Agrícola, Ramadera i Industrial és un esdeveniment social centenari que ha contribuït al desenvolupament i creixement de la població de Móra la Nova. Tot i que la concessió reial per celebrar una fira al municipi es va atorgar el 1831, any a partir del qual es van començar a comptar les edicions, els seus orígens com a mercat ramader es remunten al segle XVIII als anomenats Masos de Móra.

Malgrat la seva antiguitat, existeixen poques publicacions que estudiïn o esmentin aquest certamen tan significatiu, no només per al municipi de Móra la Nova sinó per a tota la Ribera d'Ebre i les comarques del voltant. Així, doncs, el principal motiu d'aquest estudi és aportar nova documentació sobre un tema d'interès general per al territori que ha estat poc tractat prèviament i deixar per escrit aquesta part de la història de Móra la Nova. A fi de complir aquest objectiu, s'ha efectuat una recerca d'informació en publicacions antigues com són diaris, programes d'actes oficials, cartells, documents oficials, material d'arxiu, bibliografia, documentació d'hemeroteca, material gràfic audiovisual i fonts orals de testimonis, entre d'altres, per a poder elaborar el treball.

Un cop examinada i ordenada la informació cronològicament, en primer lloc s'han pogut determinar i analitzar les arrels de l'esdeveniment i donar a conèixer la seva evolució,

"UN ALTRE INDICI QUE APUNTA CAP A L'EXISTÈNCIA D'UNA FIRA ANTERIOR A LA CONCEDIDA EL 1831 ÉS LA SOL·LICITUD QUE VA FER L'AJUNTAMENT DE MÓRA D'EBRE, SIS MESOS DESPRÉS D'AQUESTA SEGREGACIÓ, PER A ORGANITZAR UNA FIRA RAMADERA A L'OCTUBRE, FET QUE DEIXA ENTREVEURE QUE ELS MORENCES VOLIEN RECUPERAR UNA FIRA QUE CONSIDERAVEN COM A PRÒPIA TOT I HAVER-SE CELEBRAT SEMPRE ALS ANTICS MASOS."

juntament amb la del municipi, des del segle XVIII fins a avui dia. També s'han estudiat les causes i característiques que han fet d'aquesta fira un fenomen singular que s'ha mantingut en el temps, a diferència d'altres certàmens d'aquesta índole. S'han plantejat unes possibles perspectives de futur de la fira a partir d'un seguit d'entrevistes orals amb alguns membres de la Comissió Organitzadora i s'ha analitzat el desenvolupament que ha tingut el certamen en els darrers anys. A banda d'això, s'han tingut en compte altres factors, com les ubicacions del recinte firal, les activitats dutes a terme, el protagonisme dels firaires o dels expositors i la repercussió que alguns fets històrics han tingut en el desenvolupament de la fira, com ara les riuades, les epidèmies, les guerres o determinats successos polítics. Tot plegat, tenint en compte el context històric, geogràfic, polític, social i econòmic de cada moment.

Finalment, un cop coberts els objectius principals del treball, s'ha fet un petit repàs de totes les fires organitzades al llarg de l'any a Móra la Nova i s'han recollit un seguit de plànols del recinte firal i tots els cartells anunciadors oficials de la fira entre 1994 i 2018.

Per acabar, convé destacar que l'interès personal també ha suposat una de les motivacions principals a l'hora de realitzar aquesta investigació, a causa del fet que la meua família paterna és de Móra la Nova i, per tant, tinc un vincle important amb aquesta població. A més a més, com la major part dels riberencs, he assistit a la fira des que tinc consciència de ser i ha esdevingut un motiu de celebració i retrobament amb familiars, amics i coneguts.

PRESENTACIÓ DE RESULTATS

Fins a l'any 1830, el terme municipal de Móra d'Ebre s'estenia fins a la banda esquerra de l'Ebre, un riu que no es estava controlat i, per tant, no era fàcil de creuar. Com a conseqüència, els agricultors de Móra d'Ebre que conreaven les terres situades a l'esquerra del riu, de mica en mica es van anar establint en masies prop de les seves finques. Al voltant del 1450 es va construir a la part esquerra de l'Ebre una llotja de blat a la plaça del Pou (actual plaça de Catalunya) de Móra la Nova, al voltant de la qual es van començar a construir una vintena d'habitatges, els quals van conformar un petit nucli de població que amb el temps es va anomenar els Masos. Al segle XVIII, l'establiment d'una factoria originària de Calaf, la Casa Cortadellas, dedicada al negoci de les mules i del blat, va fer dels Masos un punt clau de distribució de mercaderies per via fluvial. Amb el sorgiment d'una illa al mig del riu a conseqüència d'una riuada, es va començar a criar mules a la població, ja que la vegetació que hi havia era adequada per als animals, amb la qual cosa al segle XVIII ja hi havia comerç d'equins als Masos. Tots aquests indicis fan pensar en l'existència d'un mercat ramader previ a la concessió oficial per a celebrar una fira a Móra la Nova l'any 1831.

El nucli dels Masos va anar creixent en nombre d'habitants, fins al punt que va arribar a tenir més població que alguns pobles autònoms. Malgrat tot, els seus habitants tenien molt poca representació en el govern de Móra d'Ebre, la seva església era sufragània de la de Móra i la divisió administrativa per corregiments tampoc els afavoria, a causa del fet que la riba dreta del riu pertanyia a Tortosa i l'esquerra, a Tarragona, de manera que els propietaris havien de pagar impostos als dos corregiments. És per això que el 1815 es va fer la primera sol·licitud de segregació, si bé, per diverses vicissituds, no va ser fins al

3 d'abril de 1830 que els Masos es van independitzar i van adoptar el nom de Móra la Nova.

Un altre indicatiu que apunta cap a l'existència d'una fira anterior a la concedida el 1831 és la sol·licitud que va fer l'Ajuntament de Móra d'Ebre, sis mesos després d'aquesta segregació, per a organitzar una fira ramadera a l'octubre, fet que deixa entreveure que els morencs volien recuperar una fira que consideraven com a pròpia tot i haver-se celebrat sempre als antics Masos. Móra la Nova no es va quedar enrere i també va demanar autorització per a la seva pròpia fira. Finalment, el 3 d'octubre de 1831, es va atorgar la concessió reial a Móra la Nova per celebrar-la del 26 al 29 d'octubre. A Móra d'Ebre es va autoritzar a fer-ne una altra a mitjans d'octubre.

Móra la Nova sempre s'havia trobat en una situació geogràfica privilegiada, la qual cosa va afavorir al segle XIX l'arribada de noves vies de comunicació, com ara el ferrocarril (1891) i algunes carreteres, com la de Reus a Móra la Nova o la que anava fins a l'Hospitalet de l'Infant. Això va contribuir al desenvolupament tant del poble com de la fira, que van augmentar el nombre d'habitants i de visitants i mercaders, respectivament. Per consegüent, la fira moranovenca va agafar avantatge sobre les altres que se celebraven a la rodalia.

Al voltant dels anys vint del segle passat, l'esdeveniment ja estava adquirint un caràcter festiu que anava més enllà del mercat ramader. S'hi celebraven partits de futbol, curses, tòmbols, obres teatrals, sessions de cinema, balls, espectacles musicals... Les autoritats locals també l'aprofitaven per fer propaganda política i inaugurar places o carrers. Entre els anys trenta i quaranta, ja s'hi trobaven paradetes de quincalla, xurreries i atraccions, com els autos de xoc, que es van incorporar a mitjans de la dècada dels quaranta. En aquella època, el recinte firal encara se situava a l'actual plaça de Catalunya i pels carrers propers, fins a arribar a l'actual plaça de la Verdura.

Els anys seixanta del segle XX van suposar un punt d'inflexió per al certamen. La introducció de la maquinària agrícola i els automòbils va contribuir a la modernització de la fira, la qual sempre s'havia adaptat a les noves tendències. En conseqüència, l'esdeveniment cada cop tenia més èxit de públic, el recinte firal es va quedar petit i es va començar a estendre pels carrers pròxims a la plaça de José Antonio (ara, de Catalunya). El 1963 va tenir lloc un canvi d'ubicació del recinte firal, de manera que es va instal·lar als carrers adjacents a l'església i l'escola, on es continua celebrant avui en dia. El mercat ramader, però, fins als anys vuitanta es va mantenir en la ubicació original. D'aquella època cal destacar, també, la introducció de noves formes de promocionar el certamen, l'inici de la davallada del mercat de bestiar i l'increment de visitants fins a arribar als 20.000 per edició.

A finals dels anys setanta, amb l'arribada dels ajuntaments democràtics, es va crear la Comissió Organitzadora de la Fira, que va estar dirigida per Joan Pasqual Bellmunt fins al 2011. A la dècada dels noranta, en la que ja hi assistien uns 50.000 visitants, es va introduir la Fira del Vi, un dels sectors del certamen més concorreguts avui en dia. Finalment, a principis del nou mil·lenni es va construir el recinte firal fix al parc urbà Vint-i-sis d'Octubre (2003); el pavelló firal (2006), i la passarel·la per sobre del barranc de Nolla que uneix el parc urbà i la zona de les escoles (2009).

Fig. 1. Tractor d'exposició a la fira l'any 1960 situat a l'avinguda del Generalísimo, davant del Colmado Mateu, vora l'Ajuntament. Font: Família Segú, Arxiu La Riuada.

Fig. 2. Entrada principal de l'edició de la fira de Móra la Nova de 1968. Font: fons Carmel Biarnés, ACRE.

Així, doncs, després de veure el desenvolupament de la fira al llarg dels anys, que s'acaba de resumir breument, s'ha arribat a la conclusió que allò que la fa singular és el fet que ha sabut incorporar les innovacions tecnològiques i noves tendències firals mantenint, sempre, les seves arrels. És convenient ressaltar que no és habitual trobar un pavelló ramader com el de la fira moranovenca, on encara s'hi poden realitzar transaccions, en esdeveniments d'aquest estil. Altrament, el certamen acull una trentena d'atraccions i, tal com asseguren alguns firaires, en dos dies poden aconseguir un benefici comparable al que obtenen en altres fires de més llarga duració. A més, l'esdeveniment ofereix activitats per a totes les edats, des d'atraccions per als més menuts fins als concerts per al jovent o el pavelló comercial per als adults.

Per tant, es tracta d'un certamen multisectorial totalment consolidat que compta amb l'assistència de 50.000 persones i la participació de 200 expositors cada any. A curt termini, es preveu que continuï amb aquesta tònica, gràcies, principalment, al seu caràcter lúdic i comercial i a la Fira del Vi. El principal objectiu de la Comissió Organitzadora és mantenir-la i introduir-hi noves activitats sense fer-hi grans canvis, sempre tenint en compte l'opinió dels participants. Podria ser que el pavelló ramader fos la secció de la fira que es veïés més afectada pel simple fet que els ramblers són els mateixos que hi acudeixen des de fa trenta anys.

En conclusió, ens trobem davant d'un dels certàmens més importants de la província de Tarragona i de tot un símbol per a Móra la Nova.